

УДК 352:321.7:35.072.1

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2026-1(38)-19

Дупелич Сергій

к.т.н., доцент, начальник кафедри військового лідерства та управління
Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова<https://orcid.org/0000-0002-9438-5778>

Магась В'ячеслав

д.і.н., доцент, професор кафедри військового лідерства та управління,
Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова<https://orcid.org/0000-0001-6752-8860>

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОРАДЧОЇ ДЕМОКРАТІЇ І УКРАЇНА

У статті проведено аналіз сучасного стану взаємодії органів публічної влади та громадськості в умовах децентралізації та розвитку дорадчої демократії. На основі проведеного дослідження світових та вітчизняних тенденцій встановлено, що реформа децентралізації в Україні створила передумови для активізації партисипативного управління, перетворюючи громадян на активних суб'єктів співтворення публічної політики. Визначено та конкретизовано принципи взаємодії органів влади і громадськості, такі як відкритість, партнерство, субсидіарність та правова визначеність, які необхідно враховувати при побудові результатноорієнтованої моделі управління. Керуючись міжнародним досвідом та методологією ОЕСР, систематизовано класифікацію деліберативних процесів за чотирма типами призначення, що підвищить ефективність залучення громадян до прийняття рішень та легітимність представницьких інституцій. Зокрема, запропоновано ширше інтегрувати такі механізми, як громадянські асамблеї, громадські журі та дорадчі ради для конструктивного вирішення складних питань через обмін аргументами та пошук компромісів. Впровадження цифрових інструментів (e-democracy) пропонується розглядати як дієвий напрям, що допоможе не тільки зменшити розрив між учасниками форумів і широкою громадськістю, а й підвищити рівень прозорості та інклюзивності комунікацій. Розглянуто важливість та особливості функціонування нових елементів вітчизняного громадянського суспільства, зокрема волонтерських організацій в умовах повномасштабного вторгнення. Виділено структурні елементи системи громадянського суспільства, визначено роль формальних та неформальних дорадчих механізмів як основних інструментів колективного прийняття рішень, обґрунтовано необхідність використання інноваційних форм партнерства з урахуванням важливості переходу від традиційної моделі підпорядкування до спільної відповідальності за розвиток територій.

Ключові слова: публічна влада, громадськість, громадянське суспільство, децентралізація, дорадча демократія, деліберативні механізми, партисипативне управління, цифровізація.

GLOBAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DELIBERATIVE DEMOCRACY AND UKRAINE

The article analyzes the current state of interaction between public authorities and the public in the context of decentralization and the development of deliberative democracy. Based on a study of global and domestic trends, it is established that the decentralization reform in Ukraine has created prerequisites for intensifying participatory management, transforming citizens into active

subjects of public policy co-creation. The principles of interaction between authorities and the public — such as openness, partnership, subsidiarity, and legal certainty — are defined and specified as essential for building a results-oriented management model. Guided by international experience and OECD methodology, the classification of deliberative processes is systematized into four types of purpose, aimed at increasing the effectiveness of citizen engagement in decision-making and the legitimacy of representative institutions. In particular, it is proposed to wider integrate mechanisms such as citizens' assemblies, citizens' juries, and advisory councils to constructively resolve complex issues through the exchange of arguments and the search for compromises. The implementation of digital tools (e-democracy) is suggested as an effective direction that helps not only to bridge the gap between forum participants and the general public but also to increase the level of transparency and inclusiveness of communications. The importance and functional features of new elements of Ukrainian civil society, specifically volunteer organizations during the full-scale invasion, are examined. The structural elements of the civil society system are identified, the role of formal and informal deliberative mechanisms as primary tools for collective decision-making is defined, and the necessity of using innovative forms of partnership is justified, considering the importance of shifting from a traditional model of subordination to shared responsibility for territorial development.

Keywords: public power, public, civil society, decentralization, deliberative democracy, deliberative mechanisms, participatory management, digitalization.

Постановка проблеми. Особливості сучасних державотворчих процесів зумовила формування в ряді країн самотутніх механізмів партнерства між публічною адміністрацією та громадськістю. Цей досвід формується під впливом національних особливостей, політичних, економічних і соціальних чинників, а також історичних і культурних традицій кожної держави. Реформа децентралізації в Україні, що стартувала у 2014 р., створила передумови для активізації взаємодії держави і громадськості, посилення ролі громад у прийнятті рішень. У контексті децентралізації влади в Україні основою комунікації між владними структурами та соціумом є делегування управлінських функцій від центру до муніципалітетів. Такий підхід розширює автономію територіальних громад у сфері регулювання локальних процесів, а сама взаємодія базується на концепції партисипативного управління, за якою громадяни не лише виступають об'єктом державної політики, а й стають активними суб'єктами формування, реалізації та контролю управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Складність реалізації партнерських відносин у системі публічного управління та громадськості в умовах децентралізації, розвитку дорадчої (деліберативної) демократії, а також

механізми впровадження партисипативного управління досліджували Б. Барбер, І. Динник, С. Лізаковська, Я. Маслова, В. Медведська, І. Мінаєва, В. Мельниченко та ін. Водночас, у науковій літературі недостатньо обґрунтовано питання системної інтеграції інноваційних деліберативних практик (таких як громадянські асамблеї та форуми) в існуючі представницькі інституції, а також інституціоналізації новітніх цифрових форм партнерства адміністрації та соціуму на місцевому рівні в сучасних українських реаліях.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану функціонування вертикальних та горизонтальних зв'язків у державному апараті в умовах децентралізації та теоретичне обґрунтування сутності партисипативного управління і дорадчої (деліберативної) демократії, окреслення інституційних та інноваційних особливостей (зокрема, цифровізації), які впливають на формування дієвих механізмів залучення громадян для прийняття ефективних публічно-управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Органи місцевого самоврядування, отримавши розширені повноваження, стають ключовими посередниками між державою і населенням, а тому ефективність децентралізації безпосередньо залежить від рівня залучення громадськості до процесів управління. Зворотня інтеракція між державно-владним апаратом та індивідуальними суб'єктами забезпечується низкою механізмів, таких як громадські слухання, консультації, електронна демократія, місцеві ініціативи та інші інструменти участі.

Американський політолог Б. Барбер пропонує альтернативу ліберальній («слабкій») демократії – концепцію «сильної демократії», заснованої на активній участі громадян у самоврядуванні: «У сильній демократії політика – це те, що робиться громадянами, а не для них» [1, р.133]. Практичними механізмами її реалізації є громадянські асамблеї, бюджети участі, публічні консультації та розвиток політичної освіти, що мають сприяти формуванню культури участі та забезпеченню сталого діалогу між владою і громадянами.

У процесі аналізу державної влади та суспільства в умовах децентралізації необхідно чітко окреслити зміст основних термінів, що

© Дупелич Сергій, Магась В'ячеслав

становлять концептуальну основу дослідження. Розуміння нових форм співпраці держави та особистості, держави та різних форм самоорганізації населення нерозривно пов'язане з поняттям публічної влади, яке активно використовується в сучасному політичному та науковому дискурсах [7].

Сутність публічної влади полягає у правомірному застосуванні владних повноважень для забезпечення публічних (загальносуспільних) потреб, підтримання правопорядку, гарантування та дотримання базових правових стандартів життєдіяльності особистості, а також розвитку держави й громад. При цьому вона має подвійний характер: з одного боку, є владою народу як носія суверенітету, а з іншого – конкретизується у межах функціонування всієї вертикалі публічного управління.

Як зазначає І. Мінаєва; «... під публічною владою слід розуміти інтегровану сукупність інституцій державного та місцевого рівнів, які виступають провідниками волі народу, реалізуючи управлінський вплив на суспільно важливі процеси в межах отриманого від громадянського суспільства мандату, постійно діють у правовому режимі при реалізації організаційно-розпорядчих функцій і повноважень через визначені законодавством форми управління державою та місцевими громадами, які функціонують згідно з їх статусами у всіх сферах і в територіальних одиницях держави» [13].

Державна влада є центральним ядром у системі публічної влади, оскільки вона наділена суверенітетом і монополією на правотворчість, насамперед на законотворчість. Інші публічні структури щодо цього вторинні та підзвітні. Водночас саме вони можуть акумулювати думки народу як головного джерела будь-якої влади.

Політична децентралізація – це здійснення публічної влади самостійними відносно державної влади суб'єктами [12, с.284]. Вона становить процес передачі владних повноважень від центральних органів до органів управління місцевого та регіонального рівнів, надання їм автономії у прийнятті рішень та налагодження ефективної взаємодії між різними рівнями виконавчої влади й місцевим самоврядуванням. Ключовими ознаками є виборність

представницьких органів та пряма відповідальність і підзвітність перед виборцями. В Україні вона реалізована переважно на рівні територіальних громад, які отримали право обирати місцеве правління та самостійно визначати пріоритети розвитку відповідних територій.

Сучасна демократія невід’ємно пов’язана з існуванням активного громадянського суспільства. Будь-яка держава, що сповідує демократичні цінності та принципи належного врядування, потребує сильного недержавного сектору, яке контролює дії влади та вимагає від неї відповідальності. Держава й суспільство утворюють взаємозалежні системи, тому дослідження їхньої взаємодії є неможливим без урахування специфіки розвитку громадянського суспільства.

Співпраця владою та самоорганізованим суспільством значно розвинулася за останні роки та продовжує формуватися відповідно до місцевих потреб. Існує добре визнана тенденція до розширення форм співпраці та до інституціоналізації цього партнерства задля забезпечення його безперервності й стійкості. Влада визнає, що активне громадянське суспільство сприяє та доповнює державу у вирішенні потреб громадян.

Поняття «громадськість» і «громадянське суспільство» є взаємопов’язаними, проте не тотожними. Вони позначають різні рівні суспільної організації та участі громадян у публічному житті. Громадськість – це ширше за сутністю соціальне явище, яке охоплює сукупність активних громадян, соціальних груп та об’єднань, що беруть участь у суспільному житті, формують громадську думку та впливають на діяльність органів влади. Громадськість може діяти як організовано (через рухи чи організації), так і неорганізовано (через петиції, публічні обговорення). Я. Маслова підкреслює, що у досліджуваному аспекті під громадськістю варто розуміти громадян, громадські об’єднання та інші встановлені законодавством спільності громадян, наділені правомочністю у визначених формах впливати на владу та її органи [10, с.313].

Громадянське суспільство, натомість, є системою інституційно оформлених соціальних відносин і організацій, що функціонують незалежно від держави, але у взаємодії з нею.

Погоджуємося з визначенням С. Лізаковської: громадянське суспільство є системою самостійних і незалежних від держави громадських інститутів і відносин, основою яких виступає людський потенціал громадян, що прагнуть самостійно вирішувати проблеми і брати на себе відповідальність, а функціонування яких спрямоване на забезпечення умов задля втілення колективних прагнень та задоволення актуальних запитів соціуму, гідного соціального та культурного життя [9, с.92]. Самостійність і добровільність є тими ключовими характеристиками, що перетворюють громадянське суспільство на особливу форму соціальної організації.

Громадськість є соціальною основою громадянського суспільства, його динамічним елементом. У той час як громадянське суспільство є інституціональною структурою, громадськість – це живий, активний прояв цієї структури в публічному просторі.

Вітчизняна система інститутів громадянства охоплює громадські організації, профспілки, організації роботодавців, благодійні та релігійні організації недержавні ЗМІ та інші невідприємницькі установи [6]. Нині в ній з'явилися нові елементи: громадські та консультативні ради, аналітичні інституції, об'єднання муніципальних структур, волонтерські організації тощо. Особливого поширення останні набули в умовах повномасштабного вторгнення, коли мережі волонтерів трансформувалися у важливий і незамінний елемент громадянського суспільства. Вони забезпечують важливі проблеми оборони та стали повноправними учасниками діалогу з владою у питаннях життєдіяльності громад.

Різні форми самоорганізації населення відіграють важливу роль в об'єднанні позицій громадян та відстоюванні змін у політиці. Вони дозволяють громадянам організовуватися та ефективніше висловлювати свої законні інтереси, а також впливати на політику та закони, що впливають на їхнє життя.

Взаємодія влади та громадськості може відбуватися на різних етапах процесу розробки політики та законодавства, що призводить до різних результатів і різного ступеня участі. До рівнів такої участі належать: доступ до інформації, консультації, діалог та партнерство [20].

Забезпечення конституційних прерогатив людини стає можливим завдяки злагодженій діяльності інститутів цивільного суспільства та органів управління. Саме в такій єдності дій, що базується на взаємному узгодженні цілей, проявляється сутність їхньої комунікативної взаємодії [2, с.59]. Взаємодію з громадськістю слід розглядати не як послаблення ролі держави, а як інструмент оптимізації надмірно бюрократизованих процедур, що підвищує ефективність управління та усуває адміністративні бар'єри.

Інституційно оформлене та нормативно закріплене функціонування окремих індивідів та організаційно-правових структур, громадських об'єднань і спільнот, спрямоване на взаємодію з владою, можна визначити як публічну участь. Вона охоплює широкий спектр практик – від звернень до органів влади до участі в їх роботі.

Варто наголосити на існуванні відмінностей між формами взаємодії громадськості з владою центральною та місцевою. Державна влада діє від імені держави в цілому, реалізуючи публічну політику на національному рівні; їхня взаємодія з суспільством має переважно нормативно-консультаційний і загальносуспільний характер. Самоврядування на місцях діє самостійно, вирішуючи локальні питання, а його взаємодія з суспільством має безпосередній і практичний характер: рішення місцевих рад безпосередньо впливають на повсякденне життя мешканців, регулюючи питання бюджету, благоустрою, соціальних послуг тощо [7; 17].

Погоджуємося з позицією І. Динник, що роль децентралізації як визначального фактора розбудови соціуму полягає у зміщенні управлінського фокусу на користь безпосередніх бенефіціарів. Наділення місцевих активістів повноваженнями щодо розпорядження ресурсами створює фундамент для

автентичного народовладдя, що, своєю чергою, консолідує громадський сектор [2, с.52].

Взаємодія влади і суспільства в умовах децентралізації ґрунтується на таких принципах: відкритості та прозорості (забезпечення транспарентності владних процесів та реалізація права осіб на отримання відомостей, що мають суспільне значення, а також готувати управлінські рішення); партнерства (співпраця влади та соціуму як рівноправних учасників публічного управління); субсидіарності (рішення ухвалюються на найнижчому рівні за наявності достатніх ресурсів і компетенцій [18, с.222]); відповідальності (підзвітність органів влади та відповідальність громадян за участь у спільних рішеннях); партисипації (вплив на рішення через консультації, місцеві референдуми, дорадчі органи, е-петиції, бюджети участі; Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р. визнає право на участь одним із демократичних принципів); правової визначеності (прозорі правила взаємодії, закріплені у нормативно-правових актах). С. Лізаковська доповнює цей перелік принципами ефективності, системного підходу, узгодженості та горизонтальності [9, с.110].

Форми взаємодії влади та різних форм самоорганізації суспільства в умовах децентралізації є сукупністю інституційно та нормативно закріплених способів, механізмів і процедур комунікації між владою та суб'єктами громадянського суспільства, спрямованих на залучення громадян до процесів прийняття рішень влади та контролю за її діяльністю.

Впродовж останніх десятиліть у багатьох країнах реалізовано масштабні реформи, спрямовані на оптимізацію системи публічного управління та підвищення її ефективності. Ці трансформаційні процеси отримали назву «управлінської революції», оскільки суттєво змінили традиційні уявлення про роль держави у врядуванні.

Концепція New Public Management (NPM) стимулює децентралізацію та орієнтацію на «клієнта-громадянина»: основною функцією центральної влади стає створення умов, за яких громади набувають спроможності самостійно вирішувати локальні проблеми та контролювати якість публічних послуг. Це

формує результатоорієнтовану модель управління на засадах прозорості, підзвітності та партнерства між владою і громадськістю.

Зростання складності розробки публічної політики та нездатність знайти рішення деяких найактуальніших проблем спонукали до пошуку нових механізмів колективного прийняття рішень. Є потреба в нових способах досягнення спільної позиції – особливо щодо питань, що ґрунтуються на цінностях, потребують компромісів та довгострокових рішень.

Ще раз звернемося до концепції Б. Барбера, чії пропозиції щодо трансформації демократії визначають більшість сучасних тенденцій взаємодії держави і громадськості. Центральним елементом сильної демократії є деліберація – процес обміну аргументами та пошуку компромісів. Барбер підкреслює, що конфліктів не варто уникати – слід створювати умови для їх конструктивного вирішення через діалог, а участь громадян у політиці розглядається як вираження свободи, а не обов'язок [1].

З 2010 р. спостерігається помітна тенденція до дедалі частішого використання владою представницьких обговорень для прийняття публічних рішень. ОЕСР зафіксувала, що участь громадян може призвести до кращої політики, зміцнення демократії та побудови довіри між владою і громадськістю [15].

Важливим кроком до модернізації демократичного управління є запровадження деліберативних (дорадчих) процесів у межах представницьких інституцій – парламентів, місцевих рад, громадських рад. Це дозволяє зменшити конфлікт між традиційною представницькою демократією та дорадчою демократією. Деліберативна демократія – це тип демократії, що складається з інституціоналізованого діалогу між урядом та соціумом, раціонального дискурсу, обговорення та аргументації у позапартійному варіанті [8, р.135]. Інтеграція деліберативних практик забезпечує прозорість, підзвітність і легітимність рішень.

Зростаючі зусилля щодо впровадження громадських обговорень у процес прийняття рішень можна розглядати як початок трансформаційного

«дорадчого зсуву». Дорадчі громадянські форуми дедалі частіше впроваджуються в усьому світі – у звіті ОЕСР (2020) навіть йдеться про «дорадчу хвилю» [15]. Емпіричні дослідження показують, що вони сприяють задоволеності учасників, зменшують поляризацію та зміцнюють віру громадян у демократію [4, р.239].

Деліберативна модель демократії поєднує елементи представницької, прямої та партисипативної демократії. На відміну від традиційного процесу, де голосування є центральним елементом, теоретики деліберативної демократії стверджують, що справжня легітимність законодавчих актів виникає лише завдяки їх попередньому публічному обговоренню та готовності учасників коригувати позицію під впливом «кращого аргументу». Інтеграція деліберативних практик в існуючі представницькі інституції сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та легітимності прийнятих рішень.

В. Медведська пропонує таку класифікацію деліберативних механізмів: 1) у формальній політичній сфері – парламентські дебати, деліберация в системі локального управління, громадські ради, відкриті засідання, консультації з громадськістю (опитування, е-консультації, громадські слухання); 2) у неформальній сфері – громадська експертиза, громадський контроль; суто неформальні – обговорення в ЗМІ, форуми, адвокати-кампанії [11, с. 19].

Як зауважують аналітики, дорадчі громадянські форуми дедалі частіше впроваджуються в усьому світі. Протягом багатьох років, завдяки спільним зусиллям політиків, науковців та соціуму, у всьому світі було розроблено ряд методів дорадчих процесів.

Згідно з методологією ОЕСР [15], деліберативні процеси характеризуються чотирма типами призначення.

Перший тип – рекомендації громадян щодо політичних питань. Ці процеси потребують більше часу (не менше чотирьох днів), щоб громадяни мали достатньо ресурсів для розробки детальних колективних рекомендацій. Вони особливо корисні для складних питань, що передбачають багато компромісів, або за наявності тривалого «політичного глухого кута».

Громадська асамблея (Канада) стала платформою, де звичайні громадяни, а не політичні еліти, формували пропозиції щодо нової виборчої системи Британської Колумбії.

Ірландська громадська асамблея (2016–2018) об'єднала 100 випадково обраних громадян для розгляду п'яти конституційних питань. Її рекомендації стали підставою для ключових конституційних референдумів, а Ірландія стала першопрохідцем у «систематизації» обговорення в конституційному контролі [3].

До першого типу також належать громадські журі та групи (Австрія, Австралія, Бельгія, Канада, Франція, Польща, Іспанія, Велика Британія, США), що використовуються на всіх рівнях управління для широкого кола питань – інфраструктури, охорони здоров'я, міського планування, довкілля. Наприклад, Громадське журі округу Форест-оф-Дін (Велика Британія, 2018) надало мешканцям можливість оцінити потенційні місця розташування лікарень. Громадські журі часто поєднуються з іншими практиками участі: опитуваннями, онлайн-запрошеннями на подання пропозицій, фокус-групами, зустрічами з районами.

Консенсусні конференції (Данія, 1987) є особливими, оскільки громадяни повинні досягти консенсусу щодо рекомендацій – вказуючи пункти, щодо яких досягнуто 100 % згоди. Ще однією специфічною характеристикою є запрошення преси до заключного етапу для широкого поширення рекомендацій. Планувальні групи (Німеччина, Японія, з 1970-х рр.) зазвичай складаються з численних паралельних осередків, що розглядають різні аспекти однієї проблеми.

Другий тип – думка громадян щодо політичних питань. Ці процеси потребують менше часу, ніж процеси першого типу, але дотримуються принципів репрезентативності та обговорення для отримання обґрунтованої думки громадян.

Першим масштабним прикладом став проєкт G1000 Amersfoort (Нідерланди, 2014) [5]. Ініціатива організована групою незалежних громадян

без прямого втручання органів влади. Участь взяли 1 000 мешканців, відібраних випадковим чином. Учасники самостійно формували теми, працювали в малих групах і голосували за пріоритети. За результатами створено Громадську раду (Burgerraad), яка отримала мандат на подальше опрацювання пропозицій. Кейс G1000 Amersfoort став прикладом горизонтального громадянського діалогу без політичної прив'язки та надихнув інші муніципалітети.

Громадські ради у Форарльберзі (Австрія) з 2013 р. закріплені у Конституції землі. Будь-яка громада чи регіон може скликати Громадську раду, а також будь-яка особа чи група, яка зібрала 1000 або більше підписів від громадян. Рада узгоджує колективну заяву з рекомендаціями для осіб, що приймають рішення. У 2023 р. Громадськими радами були розроблені спільні рекомендації «Догляд, робота та сумісність», «Школи для дітей та молоді нашого часу» [22].

До цього типу також належать: World Wide Views – глобальна ініціатива консультацій з соціумом (у 2009, 2012 і 2015 рр. відповідно близько 4000, 3000 та 10 000 учасників із десятків країн брали участь у паралельних консультаціях напередодні кліматичних конференцій ООН); діалоги з громадськістю (ЄС, з 2012 р.); деліберативне опитування (Аргентина, Австралія, Бразилія, Китай, Японія, США та ін.).

Третій тип – інформована оцінка громадянами питань, що винесені на голосування: цей процес дозволяє представницькій групі громадян визначити аргументи «за» та «проти», які поширюються серед виборців перед голосуванням. Реалізовується у США у форматі Огляду громадянської ініціативи.

Четвертий тип – постійні представницькі дорадчі органи. Лабораторією деліберативної демократії стала Німецькомовна спільнота Бельгії (Ostbelgien): з 25 лютого 2019 р. тут функціонує постійна Громадська рада та тимчасова Громадська асамблея (близько 50 громадян, обраних жеребкуванням, опрацьовують питання протягом кількох місяців і видають рекомендації парламенту). Парламент зобов'язаний розглянути ці рекомендації. Постійний

© Дупелич Сергій, Магась В'ячеслав

громадянський діалог Ostbelgien вважається передовою системою демократії та прикладом подолання кризи легітимності в Європі [19; 21].

Впровадження дорадчих процесів в існуючі представницькі інституції може допомогти зменшити розбіжності між представницькою та дорадчою демократією та підтримати перехід до системного підходу, що поєднує різні форми участі для доповнення виборчих процесів.

Важливим напрямом розвитку є децентралізація влади, що розширює автономію місцевих громад. Звіти ОЕСР свідчать, що 52 % представницьких обговорень упродовж останнього десятиліття проводилися на місцевому рівні. Місцеві органи влади займаються питаннями, близькими до повсякденного життя людей; вони знаходяться в більш безпосередніх стосунках з громадянами, а організаційні витрати нижчі. Також існує набагато більше муніципалітетів, ніж регіонів чи країн, що створює більше можливостей для експериментів [15].

Однією з провідних тенденцій є цифровізація демократичних процесів (e-democracy). Цифрові інструменти – електронні петиції, онлайн-консультації, публічні платформи – підтримують дорадчі процеси двома ключовими способами: зменшують розрив між учасниками форумів і широкою громадськістю (у 2021–2023 рр. 55 % додаткових форм участі реалізовувалися через цифрові рішення) та підвищують прозорість – у 40 % випадків комунікація здійснювалася через онлайн-канали, включаючи соціальні мережі та спеціальні вебсайти [16].

Важливою рисою сучасного управління є принцип відкритості та прозорості (Open Government): створення умов для безперешкодного ознайомлення соціуму з відомостями, що мають суспільну значущість та перебувають у розпорядженні владних структур, відкриття державних даних та активне залучення громадян до контролю за рішеннями. Ступінь інституційної відкритості формує схильність демократії залучати громадян до процесів пошуку рішень [14]. Системи розподілу влади культивують чуйність до інтересів людей та підкреслюють участь громадян у політичних рішеннях.

Актуальним напрямом є розширення інклюзивності у процесах прийняття рішень – забезпечення широкого залучення до суспільних процесів вразливих категорій населення. У 74 % дорадчих процесів учасники отримували певну форму компенсації для підтримки своєї участі [16]. Дані ОЕСР підтверджують, що представницькі дорадчі процеси ефективно вирішують проблеми інклюзії, з якими зазвичай стикаються традиційні форми участі.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах спостерігається інтенсивний розвиток взаємодії між владою та соціумом. Цей процес має глобальний характер і постійно еволюціонує. Існує стійка тенденція до розширення форм співпраці та інституціоналізації партнерства між владою і громадськістю. Органи публічної влади дедалі більше усвідомлюють, що активне громадянське суспільство виступає їхнім повноцінним партнером у формуванні та реалізації публічної політики. Сутність цієї взаємодії в умовах децентралізації полягає у спільній відповідальності за розвиток територій. Досвід України підтверджує ці глобальні тренди: реформа децентралізації створила інституційну основу для партисипації, а виклики повномасштабного вторгнення вивели взаємодію на новий рівень, де волонтерські організації стали активними суб'єктами формування політики та безпосередньо впливали на перебіг адміністрування. Деліберативні механізми – асамблеї, журі, постійні дорадчі органи – стають відповіддю на кризу довіри до традиційних інституцій. До інструментів партисипативного управління належать громадські слухання, дорадчі ради, бюджет участі, соціальні ініціативи та партнерські програми. Цей підхід сприяє підвищенню довіри до влади та зміцненню інститутів демократії участі. Ключові світові тенденції взаємодії влади і суспільства демонструють перехід від традиційної моделі управління, заснованої на вертикальних відносинах підпорядкування, до інтерактивної моделі партнерства, що базується на принципах відкритості, участі, діалогу та спільної відповідальності за результати державної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barber B. *Strong democracy. Participatory Politics for a New Age*. Los Angeles, London: University of California Press, Berkeley, 2003. 320 p.
2. Динник І. П. Механізми взаємодії держави і громадянського суспільства в умовах децентралізації: дис. ... н. ст. к. н. з держ. упр.: 25.00.02 – механізми державного управління. Київ, 2019. 298 с.
3. Farrell D., Suiter J., Harris C. «Systematizing» constitutional deliberation: the 2016–18 citizens’ assembly in Ireland. *Irish Political Studies*. 2018. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07907184.2018.1534832>
4. Goldberg S., Bächtiger A. Catching the «Deliberative Wave»? How (Disaffected) Citizens Assess Deliberative Citizen Forums. *British Journal of Political Science*. 2023. Volume 53. Issue 1. Pp. 239–247.
5. Het G1000 Burgerberaad. URL: <https://g1000.nu/>
6. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства: роз’яснення Міністерства юстиції України від 24.01.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-11#top>
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Kovalevska D. Deliberative democracy as a mechanism of civil society’s influence on the state. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2023. № 6 (2). Pp. 134–141.
9. Лізаковська С. В. Розвиток механізмів взаємодії органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства: дис. ... н. ст. д. н. з держ. упр.: 25.00.02 – механізми державного управління. Миколаїв, 2021. 383 с.
10. Маслова Я. І. Взаємодія громадськості з органами публічної влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 312–314.
11. Медведська В. Ю. Деліберативні механізми взаємодії влади та громадянського суспільства. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (1). С. 18–23.

12. Мельниченко В. І. Децентралізація та деконцентрація публічної влади на пострадянському просторі: детермінованість, значення, межі. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 1–2. С. 282–288.
13. Мінаєва І. М. Складові поняття «публічна влада». *Державне будівництво*. 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_69
14. Nissen S. Political Participation: Inclusion of Citizens in Democratic Opinion-forming and Decision-Making Processes. In: *Peace, Justice and Strong Institutions*. Springer Nature Switzerland AG, 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/348673361_Political_Participation_Inclusion_of_Citizens_in_Democratic_Opinion-forming_and_Decision-Making_Processes
15. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave. Paris: OECD Publishing, 2020. URL: https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en/full-report.html
16. 2023 Trends in Deliberative Democracy: OECD Database Update. OECD. URL: <https://medium.com/participo/2023-trends-in-deliberative-democracy-oecd-database-update-c8802935f116>
17. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
18. Шинькович А. Принцип субсидіарності як базова засада поділу влади та розподілу повноважень між державною владою і місцевим самоврядуванням. *Публічне урядування*. 2020. № 2 (22). С. 221–229.
19. The Ostbelgien Model: a long-term Citizens' Council combined with short-term Citizens' Assemblies. *The International Observatory on Participatory Democracy*. URL: <https://oidp.net/en/practice.php?id=1237>
20. Models to Promote Cooperation between Civil Society and Public Authorities. USAID. URL: https://www.icnl.org/wp-content/uploads/cfr_Models-toPromote-Cooperation-Working-Paper.pdf

21. Velghe P., Bottin J., Niessen C., etc. The Ostbelgien Model: five years on. *Deliberative Democracy Digest*. Jan 31, 2025. URL: <https://www.publicdeliberation.net/the-ostbelgien-model-five-years-on/>
22. Was ist ein Bürgerrat? URL: <https://www.buergerrat.net/>

REFERENCES

1. Barber, B. (2003). *Strong democracy. Participatory Politics for a New Age*. Los Angeles, London: University of California Press. [in English].
2. Dynnyk, I.P. (2019). *Mekhanizmy vzaiemodii derzhavy i hromadianskoho suspilstva v umovakh detsentralizatsii* [Mechanisms of interaction between the state and civil society in the conditions of decentralization]. (Dysertatsiia kandydata nauk z derzhavnoho upravlinnia), Kyiv. [in Ukrainian].
3. Farrell, D., Suiter, J., Harris, C. (2018). «Systematizing» constitutional deliberation: the 2016–18 citizens’ assembly in Ireland. *Irish Political Studies*, Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07907184.2018.1534832> [in English].
4. Goldberg, S., Bächtiger, A. (2023). Catching the «Deliberative Wave»? How (Disaffected) Citizens Assess Deliberative Citizen Forums. *British Journal of Political Science*, 53(1), 239-247. [in English].
5. Het G1000 Burgerberaad. Retrieved from <https://g1000.nu/> [in Dutch].
6. *Kharakterystyka hromadskykh formuvan yak instytutiv hromadianskoho suspilstva: roziasnennia Ministerstva yustytsii Ukrainy vid 24.01.2011* [Characteristics of public formations as civil society institutions: clarification of the Ministry of Justice of Ukraine of 01.24.2011]. (2011). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016323-11#top> [in Ukrainian].
7. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku* [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, 141, Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

8. Kovalevska, D. (2023). Deliberative democracy as a mechanism of civil society's influence on the state. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 6(2), 134-141. [in English].
9. Lizakovska, S.V. (2021). Rozvytok mekhanizmiv vzaiemodii orhaniv publicznego upravlinnia z instytutamy hromadianskoho suspilstva [Development of mechanisms of interaction of public administration bodies with civil society institutions]. (Dysertatsiia doktora nauk z derzhavnoho upravlinnia), Mykolaiv. [in Ukrainian].
10. Maslova, Ya.I. (2023). Vzaiemodiia hromadskosti z orhanamy publichnoi vlady [Interaction of the public with public authorities]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 3, 312-314. [in Ukrainian].
11. Medvedska, V.Yu. (2019). Deliberatyvni mekhanizmy vzaiemodii vlady ta hromadianskoho suspilstva [Deliberative mechanisms of interaction between government and civil society]. *Molodyi vchenyi*, 9(1), 18-23. [in Ukrainian].
12. Melnychenko, V.I. (2004). Detsentralizatsiia ta dekontsentratsiia publichnoi vlady na postradianskomu prostori: determinovanist, znachennia, mezhi [Decentralization and deconcentration of public power in the post-Soviet space: determinism, significance, limits]. *Visnyk Khmelnytskoho instytutu rehionalnoho upravlinnia ta prava*, 1-2, 282-288. [in Ukrainian].
13. Minaieva, I.M. (2008). Skladovi poniattia «publichna vlada» [Components of the concept «public power»]. *Derzhavne budivnytstvo*, 1, Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_69 [in Ukrainian].
14. Nissen, S. (2021). Political Participation: Inclusion of Citizens in Democratic Opinion-forming and Decision-Making Processes. In *Peace, Justice and Strong Institutions*. Springer Nature Switzerland AG, Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/348673361_Political_Participation_Inclusion_of_Citizens_in_Democratic_Opinion-forming_and_Decision-Making_Processes [in English].
15. OECD. (2020). *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave*. Paris: OECD Publishing, Retrieved from

https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en/full-report.html [in English].

16. OECD. (2023). 2023 Trends in Deliberative Democracy: OECD Database Update. Retrieved from <https://medium.com/participo/2023-trends-in-deliberative-democracy-oecd-database-update-c8802935f116> [in English].

17. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21 travnia 1997 roku № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR]. (1997). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

18. Shynkovych, A. (2020). Pryntsyp subsydiarnosti yak bazova zasada podilu vlady ta rozpodilu povnovazhen mizh derzhavnoiu vladoiu i mistsevym samovriaduvanniam [The principle of subsidiarity as a basic principle of the division of power and the distribution of powers between state power and local self-government]. *Publichne uriaduvannia*, 2(22), 221-229. [in Ukrainian].

19. The Ostbelgien Model: a long-term Citizens' Council combined with short-term Citizens' Assemblies. *The International Observatory on Participatory Democracy*. Retrieved from <https://oidp.net/en/practice.php?id=1237> [in English].

20. USAID. Models to Promote Cooperation between Civil Society and Public Authorities. Retrieved from https://www.icnl.org/wp-content/uploads/cfr_Models-to-Promote-Cooperation-Working-Paper.pdf [in English].

21. Velghe, P., Bottin, J., Niessen, C., et al. (2025). The Ostbelgien Model: five years on. *Deliberative Democracy Digest*, Retrieved from <https://www.publicdeliberation.net/the-ostbelgien-model-five-years-on/> [in English].

22. Was ist ein Bürgerrat? Retrieved from <https://www.buergerrat.net/> [in German].

Дата першого надходження статті до видання: 17.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

© Дупелич Сергій, Магась В'ячеслав